

qadriyatlarini, avlodlari hayoti bilan faxrlanish, Vatanga muhabbat, do'stga sadoqat, hurmat, mehnatsevarlik, sabr-toqatlilik fazilatlarini yuksalib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Shavkat Mirziyoyev kitobxonlik madaniyatini oshirish bo'yicha komissiya tuzish to'g'risida farmoyishi (daryo.uz "XXI asr", 2016, 20-oktabr)
2. Shaxs kamoloti va kitobxonlik madaniyati (kun.uz)
3. Safo Matjon Kitobxonlik va mutolaa madaniyati
<https://bilig.academiascience.org/index.php/isepsmj/article/view/56>
4. E.I.Yo'ldoshev Kutubxonada bolalar o'qish madaniyatini tarbiyalash: o'quv qo'llanma. T.: 1986. – 48 b.

**O'QUVCHI YOSHLARGA INGLIZ TILI FANINI O'QITISHDA
PEDAGOGIYALARNING NUTQ MALAKALARI VA UNI
SHAKLLANTIRISHDA PEDAGOGIK YONDASHUVLAR**

Orziqulov Xusnidin To'liq o'g'li

Qo'qon universiteti Pedagogika va psixologiya

kafedrası p.f.b.f.d.(PhD), v.b.dotsent

E-mail: xusnidinorziqulov@mail.com

Annatsiya: Ushbu maqolada, ingliz tilini samarali o'rgatish jarayonida o'qituvchining nutq malakalari juda katta ahamiyatga ega bo'lishi ta'kidlangan. O'qituvchi faqat o'qitish metodlarini yaxshi bilishi bilan cheklanmasligi kerak, balki u mazkur fan bo'yicha aniq va tushunarli, zamonaviy talablarga mos nutq malakalariga ega bo'lishi keltirilgan. Quyida ingliz tilini o'qitishda o'qituvchining nutq malakalari qanday rol o'ynashi va uning ta'lim jarayonidagi o'rni haqida ba'zi asosiy jihatlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Nutq malakalari, talaffuz, grammatika, nutq boyligi, yozma nutq malakalari, motivatsiya, stilistika.

Annotations: The article emphasizes the significant importance of a teacher's speech skills in the effective process of teaching English. It is highlighted that a teacher should not be limited only to knowing teaching methods well, but also needs to possess clear and understandable speech skills aligned with modern requirements in the subject. Below are some key aspects of the role that a teacher's speech skills play in teaching English and their place in the educational process.

Keywords: Speech skills, pronunciation, grammar, vocabulary, written speech skills, motivation, stylistics.

Аннотация: В данной статье подчеркивается большое значение навыков говорения преподавателя в процессе эффективного преподавания английского языка. Утверждается, что преподаватель должен не только

хорошо владеть методикой преподавания, но и иметь четкие и понятные навыки говорения по данному предмету, отвечающие современным требованиям. Ниже приведены некоторые ключевые моменты о роли навыков говорения учителя в преподавании английского языка и их месте в процессе обучения.

Ключевые слова: речевые навыки, произношение, грамматика, беглость речи, навыки письменной речи, мотивация, стилистика.

Kirish. Insonning ma'naviy kamolotga erishuvida, jamiyatning madaniy-ma'rifiy rivojida ona tilining o'rni favqulotda muhimdir. Til milliy ma'naviyat, ma'rifat va madaniyatning eng xolis va xira tortmas ko'zgusidir. Hadisi shariflarda "Kishining zeb-u ziynati go'zalligi uning tilidadir" deydilar. Shoh va shoir bobomiz Zahiriddin Muhammad Bobur nutqining sodda, ravon va aniq bo'lishiga nutqiy madaniyatning yuqori bo'lishiga alohida e'tibor bergan. Nutq madaniyati jamiyat madaniy-ma'rifiy taraqqiyotining millat ma'naviy kamolotining muhim belgisidir. Haqiqiy ma'nodagi madaniy nutq shaxs umummadaniy saviyasini favqulodda muhim unsurlaridan biridir. Shuning uchun ham mamlakatimizda ma'naviy-ma'rifiy islohotlar davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi deb, e'tirof etilgan. Bugungi kunda nutq madaniyati masalalari o'qituvchining nutqiy madaniyat mahorati farzandlarimizning madaniy nutq ko'nikmalari va malakalarini oshirish, ta'lim jarayonining barcha bosqichlarida madaniy nutq muammolarini yetarli darajada nazarda tutish har qachongidan dolzarbdir. Dunyoda turli-tuman kasblar, bir-biridan turfa hunarlar bor. Ularning har birida o'ziga xos ish qurollaridan foydalaniladi. Masalan: dehqonlarning asosiy ish quroliketmon. Duradgorlarniki-tesha (arra, randa) Jarrohniki-tig', tikuvchiniki-igna. Dehqon ketmoni bilan taqir yerda betakror bog' barpo qiladi, go'zallik yaratadi yoki tajriba- mahorati yetarli bo'lmasa yerning umriga zomin bo'ladi. Ketmon o'tkir bo'lmasa, dehqonning o'zi ketmon urish hadisini olmagan bo'lsa, oltin tuproqning ham, xomtama dehqonning ham holiga voy bo'ladi. Faoliyatining asosiy quroli til bo'lgan kasblar ham borki, ularning boshida o'qituvchilik turadi. Qaysi fan mutaxasisi bo'lishidan qat'iy nazar, o'qituvchi tildan mohirona foydalanish hadisini olmagan bo'lsa, demakki chinakam madaniy nutq malakasini egallamagan bo'lsa, darsdagi nutqi nochor va rangsiz bo'lsa, uning bilimi qanchalik chuqur va tugal bo'lmasin 45 daqiqalik fursat uning o'zaro uchun ham o'quvchi sho'rlik uchun ham og'ir azob.[5]

Asosiy qisim. Nutq bu og'zaki kommunikatsiya, ya'ni til yordamida munosabat qilish jarayoni demakdir. Ijtimoiy tajribada biron bir mohiyatni anglatadigan so'zlar og'zaki kommunikatsiya vositasi hisoblanadi. So'zlar eshittirib yo ovoz chiqarmasdan aytilishi, yozib qo'yilishi yoki kar-saqov

kishilarga biron bir mohiyatga ega bo'lgan imo-ishoralar bilan almashinishi mumkin. Odamlar o'rtasidagi munosabatni telegraf orqali axborot berishga o'xshatish mumkin emas. Odamlar munosabatiga aloqa bog'lovchilarning his-hayajoni ham qonuniy ravishda jalb etilgan. U kommunikatsiyaning mazmunini hisoblanishi nazarga ham, munosabatga ham, kirishganlarga nisbatan ham muayyan tarzda taalluqli bo'lib nutqiy fikr mulohazalar bilan qo'shilgan holda yuzaga chiqadigan bu his hayajonli munosabatda axborot ayriboshlashning alohida nutqsiz jihatini o'zgacha nutqsiz kommunikatsiya tarkib topadi. Pedagog bitta so'zning o'zini o'quvchiga goho buyruq, goho iltimos, goho nasihat va hokazo ma'no baxsh etgan xilda turli ohangda talaffuz eta bilishi kerak. Nutqsiz kommunikatsiya imo-ishora, pantomimika, nutqning ohangidagi rangbaranglik ham rivojlana boradi. Kommunikatsiya jarayonida teskari aloqalar shakllanadi, ya'ni bola ham suhbatining yuzlaridagi ifodani o'qishga uning ohangida ma'qullash yoki ma'qullamaslik alomatini payqashga katta yoshdagi kishining so'zlariga ilova bo'ladigan va kuchaytiradigan qo'l-barmoqlari va yuz harakatining ma'nosini tushunishga o'rganadi. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotga bir qancha talablar qo'yiladiki, pedagogik jarayonlar davomida bularga qat'iy rioya qilish kerak. Bu talablar quyidagilardan iborat: O'qituvchining nutqi ravon bo'lishi, o'qituvchining fikrlar bayoni aniq, tushunarli bo'lishi, nutq jarayonida qo'l, ko'z, yuz imo-ishoralardan foydalanishda ularning uzviy (bog'liq)ligiga erishish, nutq orqali o'quvchilar ongi, qalbi, xatti - harakatiga pedagogik ta'sir ko'rsatish, nutq talaffuzi orqali o'quvchi bilan muloqotga kirishish jarayonida ularning o'ziga xos xususiyatlarini (pedo-psixofiziologik) hisobga olish, o'qituvchi nutqining talaffuzida ahloqiy normalarning shakllangan bo'lishi, o'qituvchi shaxsiga xos va mos tarzda o'quvchilar bilan muloqotga kirishishi, o'qituvchi o'zining nutq talaffuzida uslubiy, stilistik xatolarga yo'l qo'ymasligi, o'qituvchining nutq qobiliyati rivojlangan bo'lishi, o'qituvchi dars jarayonida mavzuni tushuntirishda o'quvchilarga ovoz monotonidan ijobiy foydalanib muloqotga kirishishi, o'quvchilar bilan muloqotga kirishish jarayonida ularni tarbiyalab borish, ongi, xulqida insoniy fazilatlarni shakllantirish, axloqiy normalarni qaror toptirishi, muloqot jarayonida badiiy so'z san'atiga qat'iy rioya qilishi, o'qituvchi notiqlik san'atini egallab borishi va so'ngra muloqotga kirishishi, muntazam ravishda nutq talaffuzini rivojlantiruvchi mashqlar bilan shug'ullanib borishi, o'qituvchi o'zining nutq talaffuzida pauza, intonatsiyalardan oqilona foydalanishi, muloqot jarayonida o'qituvchi to'liq va to'g'ri fikrlay olishga o'rganishiga bog'liq.[1]

Kommunikativ nutqning muvaffaqiyatli bo'lishi o'qituvchida qator maxsus qobiliyatlar rivojlanishini talab qiladi: sotsial-perseptiv qobiliyati, ijtimoiy tasavvur

qobiliyati, o'zini boshqara olish qobiliyati, muloqotda o'zining ruhiy holatini boshqara olish qobiliyati, irodaviy ta'sir ko'rsatish, ishonтира olish qobiliyati. Nutq malakalari va ko'nikmalarini muvaffaqiyatli egallash uchun sharoit yaratuvchi kishining umumiy ruhiy jismoniy xususiyatlarini rivojlantirish, bunda tasavvurni, obrazli xotira va fantaziyaning rivojlantirish ko'zda tutiladi. O'quvchilar uchun o'qituvchining talaffuzi va nutqining to'g'ri bo'lishi katta ahamiyatga ega. O'quvchilar ko'pincha ingliz tilida yangi so'z va iboralarni o'qituvchining talaffuzi asosida eslab qoladilar. Agar o'qituvchi ravon va tushunarli talaffuz qilsa, bu o'quvchilarga to'g'ri talaffuzni shakllantirishda yordam beradi.

O'quvchilar darsda o'qituvchi tomonidan aytilgan har bir so'zni tushunishlari kerak. Nutq aniq, tizimli va grammatik jihatdan to'g'ri bo'lsa, o'quvchilar dars mazmunini tezroq qabul qiladi va bu orqali ingliz tilini yaxshiroq o'zlashtiradi. O'qituvchi o'z nutqini o'quvchilarning darajasiga moslashtirishi, aniq va ravon gapirishi muhimdir.[2]

Nutq boyligi va tushunarli bo'lishi: Ingliz tilidagi boy nutq o'quvchilarga turli mavzularni tushunishga, yangi iboralarni o'rganishga va ulardan to'g'ri foydalanishga yordam beradi. O'qituvchi dars davomida bir xil so'z va iboralarni qayta-qayta ishlatmasdan, turli xil sinonimlar, iboralar, yangi grammatik konstruksiyalarni namoyish qilsa, o'quvchilar tilning boyligi va imkoniyatlari haqida tushunchaga ega bo'ladilar.

Tushunarli qayta aloqa berish malakasi: O'quvchilarga fikrlarini ifoda etish uchun imkoniyat yaratib, ular qilgan xatolarni nozik va tushunarli tarzda ko'rsatish ham muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi qayta aloqa berishda o'quvchining xatosini tushunarli, konstruktiv va ular uchun motivatsion tarzda tushuntira olishi kerak. Shu orqali o'quvchi o'zining zaif tomonlarini yaxshiroq tushunadi va ularni to'g'rilashga intiladi. O'qituvchi nutqi qiziqarli, jonli va motivatsiya beruvchi bo'lsa, o'quvchilar darsga yanada qiziqish bilan qatnashadilar. Bu esa o'quvchilarning o'quv jarayonidagi faolligini oshiradi. O'qituvchi hazil-mutoyiba orqali yoki o'quvchilarning qiziqishlariga mos mavzularni tanlab, ularni ingliz tilida muloqot qilishga rag'batlantirishi mumkin.

Yozma nutq malakalari: O'qituvchining nutq malakalari faqat og'zaki nutq bilan cheklanmasligi kerak; u yozma nutqida ham to'g'ri va aniq yozishni bilishi lozim. Yozma ishlar, insholar va topshiriqlarni to'g'ri va tushunarli yozib berish orqali o'qituvchi o'quvchilarga nafaqat so'z boyligi, balki grammatika va stilistika jihatidan ham yordam beradi.[3]

Bu muammolarga samarali yechimlar aytadigan bolsak "til muhitiini yaratish va immensiya usullaridan" foydalanish, "talaffuzni yaxshilash uchun maxsus mashg'ulotlardan", foydalanish, "kommunikativ yondashuvni qollash",

“doimiy rivojlanish va malaka oshirish”, “lingvistik va psixologik tosiqlarni bartaraf etish”.

1.Til muhitini yaratishda asosan online yoki offline holatda chet elliklar bilan gaplashish ,podcast tinglash,filmlar korish, inglizcha kitoblar o‘qish yaxshi samara beradi.

2.Talaffuzni yaxshilash uchun asosan suniy intellektlardan foydalanish , ya’ni “elsa speak”, “Grammarly”, “hello talk” va boshqalar. IPA (international phonetic alphabet) asosida talaffuzni o‘rganish va unga konikish.

3.Kommunikativ yondashuvga keladigan bolsak o‘quvchilarga ko‘proq sozlashish imkoniyatini yaratish, interfaol dars usullaridan foydalanish ya’ni (rolly oyinlar,debatlar, muhokamalar) qilish. O‘quvchilar bilan faqat ingliz tilida gaplashish.

4.Doimiy rivojlanish va malaka oshirish uchun IELTS, TOEFL, SAT, kabi xalqaro tayyorgarlik korish, o‘qtuvchilar uchun online kurslar va seminarlarda qatnashish, zamonaviy dars metodikalari, interfaol o‘qitish usullari boyicha vebinar va treninglarda qatnashish.

5. Lingvistik va psixologik tosiqlarni bartaraf etishda oqtuvchilar o‘z nutqidan qorqmasliklari kerak . Chet tillarini o‘rganishda ishonchni oshirish uchun motivation tehnikalardan foydalanish , nutqiy ishonchni oshirish uchun esa turli kichik muhokama guruhlarini yaratish yoki shunday guruhlarda qatnashish lozim.[4]

Xulosa: o‘rnida quydagilarni aytish lozim ingliz tilini o‘rgatishda o‘qituvchining nutq malakalari o‘quvchilar uchun yaxshi namuna va yo‘naltiruvchi omil bo‘lib xizmat qiladi. Har bir o‘qituvchi, ayniqsa, til o‘qituvchilari, o‘z nutqining sifatiga katta e’tibor qaratishi, o‘quvchilarni samarali ta’lim jarayoniga jalb qila olishi va ularning qiziqishini uyg‘ota olishi kerak.[5] O‘qituvchining yuqori nutq malakalari o‘quvchilarda o‘rganilayotgan tilni mukammal o‘zlashtirishda muhim qadam hisoblanadi. Jonli tovush nutq va uning barcha unsurlarini to‘g‘ri voqealashtirish ko‘nikma va malakalarining jami nutq texnikasi demakdir. Kasbiga sadoqatli o‘qituvchi o‘z o‘quvchisi ko‘z o‘ngida qusursiz va bilimli, qadrli ustoz ko‘rinishida ko‘rinadi. Uni saqlash esa har bir ustozning o‘ziga bog‘liq. O‘qituvchi har doim o‘z ustida ishlashi, yangiliklardan boxabar bo‘lishi innovatsiyalarga ijobiy qarashi o‘zi ham novator bo‘lishi maqsadga muvofiq. Kichik sinflarda uztoz nutqi ravon, jarangdor, turli g‘arazli vositalardan holi bo‘lishi, umumiy tarbiya jarayoni uchun ham ijobiy ta’sir etadi. O‘qituvchining ovozi, talaffuzi, dektsiyasi umuman tirik nutqi hamisha o‘quvchilar uchun o‘ziga xos etalon namuna vazifasini bajaradi.[6]

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Harmer, J. (2007). The Practice of English Language Teaching. Pearson Longman.
2. Brown, H. D. (2007). Principles of Language Learning and Teaching. Pearson Education.
3. Ur, P. (1996). A Course in Language Teaching: Practice and Theory. Cambridge University Press.
4. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press.
5. Maxkamova, M. (2024). KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARDA DIQQATNI RIVOJLANTIRISH USULLARI. *University Research Base*, 99-102.
6. Orziqulov, X. (2024). BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA IJTIMOY PEDAGOGIK KOMPONENTLIKNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 1(5), 228-230

Нравственное воспитание: актуализация задач педагогов в современных условиях

Глубокова Елена Николаевна, кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры теории и методики непрерывного педагогического образования ФГБОУ ВО «Российский государственный педагогический университет им. А.И. Герцена», glubokowa.e@yandex.ru

Суворова Светлана Анатольевна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики школы ФГБОУ ВО «Российский государственный педагогический университет им. А.И. Герцена», svet334@yandex.ru

Ашурова Гулру Охуновна, и.о доцент кафедры Педагогики и психологии Кокандского университета, munibaxon99@gmail.com

Аннотация. Постановка проблемы и ее актуальность: Организация воспитательной деятельности, направленной на развитие нравственности и патриотизма – один из актуальных открытых вопросов для современной педагогической науки. Активные практики образования, формы воспитательной работы становятся эффективными, если их реализация основана на серьезном изучении ценностей обучающихся.

Полученные результаты: В статье приведен обзор исследований ценностных ориентаций подростков и молодежи, приведены результаты анализа опроса 12466 школьников и студентов 1 курсов университетов